

PSYCHOLOGIE U NÁS A V ZAHRANIČÍ

ZA UNIVERZITNÍM PROFESOREM
RNDr. ET PhDr. VLADIMÍREM TARDYM

Dne 18. dubna 1987 se uzavřel život významného představitele první generace českých psychologů profesora RNDr. et PhDr. Vladimíra Tardého. Tato skutečnost je nám podnětem k zamýšlení nad jeho významem pro českou psychologii a filozofii. Reflexe jeho díla, kterou zde nastiňujeme, si však nečiní nároky na úplnost a detailnost, mj. také proto, že bohatá, v pozůstalosti dochovaná, tvorba Tardého nemohla být do těchto dnů důkladně utříděna, natož potom prostudována a v kontextu českého a světového psychologického myšlení zhodnocena.

Vladimír Tardý se narodil 18. září 1906 v Lounech. Maturoval v Třebíči, kde rodina Tardých žila od r. 1908. Vysokoškolská studia absolvoval v Praze, a to matematiku a fyziku na přírodovědecké fakultě UK; filozofii a psychologii na filozofické fakultě UK. V roce 1931 obhájil doktorskou práci z filozofie matematiky (RNDr.) a v roce 1936 získal doktorát na filozofické fakultě UK (PhDr.).

Propojení studia obou fakult, ale i charakter intelektové výbavy V. Tardého (vytříbené abstraktní myšlení a s tím související někdy až suchá racionalita, zájem o obecniny, tendence k exaktnímu, silně vyvinutý smysl pro logiku a záliba v ujasňování logických vztahů mezi pojmy) prohloubily jeho zájem o filozofii exaktních věd. Pod vlivem pohnutek osobního rázu však Vladimír Tardý zvolil v roce 1932 psychologii jako svůj hlavní předmět zájmu, který později vyústil v jeho celoživotní profesi.

Po absolutoriu přírodovědecké fakulty byl zprvu zaměstnán ve Všeobecném ústavu penzijním, poté učil na několika středních školách matematiku a fyziku (na měšťance v Kardašově Řečici, na žižkovském gymnáziu a v dalších školách). V roce 1931 poslouchal Tardý v Berlíně přednášky Müllera-Freienfelse, Sprangera a Köhlera; od r. 1933 spolupracoval s Janem Doležalem v Psychotechnickém ústavu (později v Ústavu lidské práce), kde se též seznámil s J. Stavělem.

Po druhé světové válce začal Tardý působit jako vysokoškolský učitel: na filozofické fakultě UK vyučoval psychologii pro posluchače maturantů válečných ročníků, individuální a sociální psychologii přednášel na Vysoké škole politické a sociální. Hlavní jeho působiště byla však pedagogická fakulta, od jejíhož založení (1946) byl na návrh O. Chlupa pověřen přednáškami. V roce 1947 se Vladimír Tardý habilitoval pro teoretickou psychologii na FF UK (spisem o psychologii osobnosti); o rok později byla platnost habilitace rozšířena i na pedagogickou fakultu. V roce 1949 byl Vladimír Tardý jmenován řádným profesorem teoretické psychologie, vedl katedru psychologie na Vysoké škole pedagogické, v letech 1952—1954 zastával též funkci děkana této fakulty. Po zrušení Vysoké školy pedagogické přešel na FF UK, kde zprvu působil externě. V roce 1960 se zde stal vedoucím katedry psychologie. V roce 1967 byl jmenován ředitelem nově založeného Psychologického ústavu ČSAV, který vedl do roku 1970.

Během svého aktivního působení zastával V. Tardý řadu funkcí: v oborové komisi pro pedagogiku a psychologii na MŠ, na vysokých školách, a to ve vědeckých radách a v kolegiu děkana, v kolegiu pedagogiky-psychologie (krátkou dobu předsedal psychologické komisi při tomto kolegiu), dále působil v redakční radě časopisu Československá psychologie (v letech 1965—1970 byl jejím hlavním redaktorem), řadu funkcí zastával též v Československé psychologické společnosti při ČSAV. Jeho záslužná a obětavá práce, jakož i úsilí vytvořit českou marxistickou psychologii, byly nejednou oceněny, mj. též Řádem práce, který mu byl udělen při příležitosti jeho šedesátin.

Význam Vladimíra Tardého spočívá jak v pedagogickém působení, tak v jeho vědecké práci. Jako vysokoškolský učitel přednášel některé teoretické obory psycholo-

gie. Šlo o dějiny psychologie, při jejichž zpracování uplatnil též v plné šíři svou filozofickou erudici; analyticky zpracoval vývoj psychologických pojmů, jejich historicky, společensky a logicko-strukturálně podmíněné proměny. Dále přednášel obecnou psychologii i psychologii dítěte, která organicky vyústila v problematiku pedagogické psychologie. Jeho pedagogické působení kulminovalo psychologií osobnosti, ale i seminářem aktuálních otázek teoretické psychologie a řadou výběrových přednášek (např. psychologie hodnot, psychologie náboženství ad.). Přednášky obohatil jedinečnými učebními texty. V pedagogickém působení — jakož i ve vědeckém díle Tardyho — je vyjádřený jeho vyhraněný sklon k racionálnímu chápání skutečnosti. S tím úzce souvisí Tardyho jednoznačný příklon k determinismu, který ho přivedl již v průběhu vysokoškolského vzdělání k materialistickému chápání přírody a společnosti. Díky tomu se V. Tardy zasloužil o rozšíření Pavlovova učení u nás a samostatně též přispěl k rozpracování interpretace psychických jevů z pozic tohoto učení. Pro koncepci jeho přednášek i textů byla dále příznačná bohatá faktologická základna, z níž V. Tardy vycházel, hutnost a přesnost vstupních informací, filozoficky jednoznačně koncipovaná východiska a kritický přístup k idealistickým koncepcím. Vlastní výklad látky byl nesen náročnou intelektovou prací, v níž se uplatnila řada pro Tardyho typických tvůrčích syntéz; právě na nich byla založena jak originalita interpretace psychologických systémů a názorů jednotlivých myslitelů, která v plné šíři reflektovala konkrétně historickou podmíněnost jejich vzniku, tak vlastní tvorba teoretického systému psychologických poznatků, ať už šlo o psychologickou koncepci osobnosti, nebo o obecně psychologický výklad poznávacích procesů.

Vědecká práce ještě více zdůraznila osobitost Tardyho syntetické činnosti, již však nechyběl smysl pro detail a hluboký analytický ponor. V. Tardy dovedl syntetizovat zdánlivě neslučitelné, neboť každá jeho komparace byla založena na vysoké abstraktní úrovni. Svou analýzu jakéhokoli systému poznatků vždy obohatil o jeho zhodnocení v rámci konkrétně podmíněné historie lidského poznání.

Rozsahově zahrnovala teoretická práce V. Tardyho řadu témat psychologických a filozofických. Z psychologie šlo zejména: o dějiny psychologie, psychologii osobnosti a obecnou psychologii. V rámci dějin psychologie zpracoval V. Tardy historii filozofující psychologie, jakož i historii psychologie jako samostatné vědy, podrobil analýze vývoj některých psychologických směrů 20. století (zejména kriticky pojednal o vývoji dynamické psychologie, poukázal na ustavení a historické proměny scientismu v psychologii, charakterizoval vznik a vývoj mentálního operacionalismu ad.), dále se věnoval též detailnímu rozboru psychologických názorů jednotlivých filozofů (zvláště Hegela). Založil u nás psychologii osobnosti. Osobnost chápal jako celek; její vývoj i projevy jsou podmíněny sociálně, kulturně a individuální historií jedince. Jakoukoli redukci osobnosti odmítal. Dále kriticky zhodnotil Lewinovo, Sternovo a Allportovo učení. V obecné psychologii preferoval při výkladu psychických jevů genetický přístup před strukturálním; pavlovovskými interpretoval fyziologické mechanismy myšlení, zejména se však zasloužil o výklad vůle a volních procesů.

Filozofii věnoval pozornost buď v samostatných pojednáních (zpracoval noetiku 20. století, teleologii právních norem, učení o kategoriích ad.), nebo v souvislosti s řešením psychologických problémů (pozoruhodný je výklad psychologického pojmosloví i příspěvky k filozofickým problémům psychologie).

I když detailní zhodnocení Tardyho díla a jeho začlenění do kontextu vývoje českého a světového psychologického myšlení je teprve před námi, přesto již dnes můžeme zodpovědně říci, že V. Tardy svým dílem přispěl k položení základů poválečné marxistické psychologie u nás, svým pedagogickým působením ovlivnil formování českého pokrokového a kritického psychologického myšlení. V jeho duchu vychoval V. Tardy nejednu generaci psychologů u nás. Ačkoliv V. Tardy koncem 70. let v důsledku své specifické životní situace desinterpretoval probíhající společenské dění, jeho dílo — díky jeho pravdivosti a poctivosti — zůstalo monolitní, vnitřně zcela integrované.

Redakční rada